

P 3533

Klinika za ortopediju Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Odjel za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju

Klinika za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju Medicinskog fakulteta Sveučilišta u nastavnoj bazi Kliničke bolnice "Dr M. Stojanović" u Zagrebu

PRECIPITIRAJUĆI FAKTORI PSORIJAZE I PSORIJATIČKOG ARTRITISA

PRECIPITATING FACTORS IN PSORIASIS AND PSORIATIC ARTHRITIS

Dubravka Sente i I. Jajić

Izvorni znanstveni članak

Sažetak

S namjerom da utvrdimo precipitirajuće faktore psorijaze i psorijatičkog artritisa, ispitali smo 93 ispitanika, 64 muškarca i 29 žena, sa sigurnom dijagnozom psorijatičnog artritisa. Prosječna dob bolesnica u vrijeme pregleda bila je 48,5 godina a muškaraca 44,5 godina.

Precipitirajuće faktore psorijaze i psorijatičnog artritisa utvrdili smo svega u 11 ispitanika (11,8%) muškog i ženskog spola; u 6 ispitanika (6,5%) (3 žene i 3 muškarca) za psorijazu i u 5 ispitanika (5,4%) (samo muškarci) za psorijatični artritis. Kao precipitirajući faktori utvrđeni su stres, trauma, bolest i trudnoća.

Analizom životne dobi 93 ispitanika u vrijeme pojave psorijaze utvrdili smo da je učestalost njenog javljanja podjednaka u dobi od 10. do 49. godine života. U tom razdoblju psorijaza se pojavila u 78 bolesnika (83,9). Međutim, treba naglasiti da se u žena najčešće javila u dobi od 10. do 19. godina (31%).

Od psorijatičnog artritisa najviše bolesnika je oboljelo u dobi od 20. do 49. godina života (77%). Žena su najviše oboljevale u dobi od 30. do 49. godine (55%), muškarci od 20. do 49. godine (82,8%), a posebno u dobi od 40. do 49. godine života (37,9%).

Summary

Intending to discover precipitating factors in psoriasis and psoriatic arthritis, we have examined 93 cases, 64 males and 29 females with the certain diagnosis of psoriatic arthritis. An average age of female patients, during the period of examination, was 48,5 years and of male patients 44,5 years.

We have discovered precipitating factors of psoriasis and psoriatic arthritis in 11 cases (11,8%), both male and female., in 6 examined cases (6,5%) (3 female and 3 male) for psoriasis and in 5 examined cases (5,4%) (only males) for psoriatic arthritis. Stress, trauma, illness and pregnancy were discovered as precipitating factors.

Also, analysing an age of 93 examined cases during the appearance of psoriasis, we discovered that its frequency is the same in the age of 10-49 years. In that period psoriasis has been registered at 78 patients (83,9%). However it should be pointed out that it is the most frequent among females in the age of 10- 19 years (31%), and at males in two life periods: 20-29 years (23,5%) and 40-49 years (25%).

The most patients get ill of psoriatic arthritis in the age 20-49 years (77%). Females get ill mostly in the age of 30-49 years (55%), males 20-49 years (82,8%) and specially in the age of 40- 49 years (37,9%).

PRECIPITIRAJUĆI FAKTORI PSORIJAZE I PSORIJATIČNOG ARTRITISA

Danas većina autora smatra da je psorijatični artritis specifični entitet a ne koincidencija psorijaze i upalnog artritisa, točnije reumatoidnog artritisa. Do tog zaključka došlo se na temelju epidemioloških, genetskih, kliničkih, radioloških i seroloških studija. Etiologija bolesti nije poznata, međutim poznata je uska povezanost s histokompatibilnim antigenima B lokusa i učestala obiteljska pojava. Oboje podvlači značenje genetskih faktora u nastanku bolesti, a o čemu govore mnogi autori (1, 2, 3, 4, 5, 6). Također postoji i mišljenje manjeg broja autora da u patogenezi psorijatičnog artritisa i psorijaze određenu ulogu imaju i vanjski faktori koji djeluju kao precipitirajući faktori u genetski predisponiranih osoba (2, 7, 8, 9). Nasuprot tom mišljenju neki smatraju da vanjski faktori mogu samo u određenim granicama modificirati bolest.

Radi tog diferentnog stava željeli smo analizirati precipitirajuće faktore u naših bolesnika s psorijatičnim artritismom.

ISPITANICI I METODE RADA

U ispitivanje su uključena 93 bolesnika sa sigurnom dijagnozom psorijatičnog artritisa, liječenih na Odjelu za reumatske bolesti i medicinsku rehabilitaciju Klinike za ortopediju Medicinskog fakulteta Sveučilita u Zagrebu.

Među njima bilo je 64 muškaraca i 29 žena. Prosječna dob bolesnika u vrijeme pregleda bila je 48,5 godina a muškaraca 44,5 godina.

U postavljanju dijagnoze primijenjeni su kriteriji po Katzu (10). Od metode rada primijenili smo:

- anamnezu - osobnu i obiteljsku
- klinički pregled lokomotornog sustava
- laboratorijske pretrage (standardne hematološke i kemijske pretrage)
 - određivanje imunološkog statusa (E i EAC rozete, test inhibicije migracije, određivanje fagocitne sposobnosti, određivanje ANF i Waaler - Roseovog testa)
- određivanje antigena histokompatibilnosti
- rendgenološke pretrage aficiranih zglobova i kralješnice

REZULTATI

Bolest je u većini slučajeva počela psorijatičnim promjenama na koži (78,49%) (tablica 1).

Tablica 1 - Početak bolesti u muškaraca i žena prema pojavi prvih simptoma

BOLEST JE ZAPOČELA	MUŠKARCI		ŽENE		UKUPNO	
	N	%	N	%	N	%
Psorijazom na koži	48	75.00	25	86.21	73	78.49
Bolovima i oteklinom jednog ili više zglobova	12	18.14	3	10.34	15	16.13
psorijazom na koži i bolom i oteklinom jednog ili više zglobova	2	3.13	1	3.45	3	3.23
Psorijazom na noktima	2	3.13	-	-	2	2.15
Ukupno	64	100.00	29	100.00	93	100.00

Usprkos naporu da ustanovimo precipitirajuće faktore za psorijazu i psorijatični artritis, dobili smo vrlo oskudne rezultate (tablica 2).

Tablica 2 - Precipitirajući faktori psorijaze i artritisa u psorijatičnom artritisu

Precipitirajući faktori	Muškarci	Žene	Ukupno
	N	N	N
Trudnoća	-	1	1
Porod	-	1	1
Povreda	4	1	5
Akutno oboljenje	1	-	1
Psihički stres	2	-	2
Psihofizički stres	1	-	1
Ukupno	8	3	11 11.8%

Šest ispitanika 6,5% (3 žene i 3 muškarca) povezano je prvo javljanje psorijaze ili njeno razbuktavanje (kada je već postajala) s događajima koji se prethodili ili s određenim stanjima u kojima su se nalazili. U jedne bolesnice psorijaza se javila u toku trudnoće, u druge neposredno nakon poroda a u treće nakon saobraćajne nesreće. U dva bolesnika psorijaza se javila nakon ozljeda i psihičkih stresova a u trećega nakon loma potkoljenica došlo je do naglog širenja već postojećih psorijatičnih promjena. Samo u 2 ispitanika (2,2%) nakon djelovanja precipitirajućeg faktora (trudnoća i velika ozljeda), razvila se generalizirano psorijaza.

U 5 bolesnika (5,4%) pojavi artritisa prethodili su također neki događaji, bolest i ozljede, neovisno da li je psorijaza prethodila artritisu ili obrnuto. Precipitirajući faktori u navedenih 5 bolesnika bili su: služenje vojnog roka, psihički stres, ozljeda skočnog zgloba, opekotina potkoljenice i upala pluća uz visoku temperaturu. Posebno je u posljednjem slučaju javljanje artritisa bilo dramatično, jer se bolesnik drugi dan po razvoju upale pluća i visoke temperature probudio zakačen i otečenih zglobova.

U samo 11 (11,8%) od 93 ispitanika primijećeno je da je pojavi psorijatičnog artritisa i psorijazom prethodio psihički ili psihofizički stres, trauma ili neka bolest i trudnoća.

Osim već spomenutih precipitirajućih faktora, analizirali smo životnu dob 93 ispitanika u vrijeme pojave psorijaze i 87 ispitanika u vrijeme javljanja psorijatičnog artritisa i dobili slijedeće rezultate (tablica 3 i 4). U tablici 4 nije prikazano 6 bolesnika s psorijatičnim spondilitisom, jer se do dana pregleda u njih nije razvio klinički manifestni artritis perifernih zglobova.

Tablica 3 - Pojava psorijaze u 93 ispitanika po dobnim skupinama

Dobne skupine	Muškarci		Žene		Ukupno	
	N	%	N	%	N	%
0-9	4	6.25	-	-	4	4.30
10-19	11	17.19	9	31.03	20	21.51
20-29	15	23.44	5	17.24	20	21.51
30-39	12	18.75	5	17.24	17	18.28
40-49	16	25.00	5	17.24	21	22.58
50-59	5	7.81	4	13.80	9	9.68
60-69	1	1.56	1	3.45	2	2.15
Ukupno	64	100.00	29	100.00	93	100.00

Tablica 4 - Javljanje psorijatičnog artritisa u 87 ispitanika po dobnim skupinama

Dobne skupine	Muškarci		Žene		Ukupno	
	N	%	N	%	N	%
0-9	-	-	-	-	-	-
10-19	1	1.72	1	3.45	2	2.30
20-29	13	22.41	3	10.34	16	18.40
30-39	13	22.41	8	27.59	21	24.14
40-49	22	37.93	8	27.59	30	34.48
50-59	8	13.80	4	13.79	12	13.79
60-69	1	1.72	5	17.24	6	6.90
Ukupno	58	100.00	29	100.00	87	100.00

Učestalost javljanja psorijaze u 93 ispitanika podjednaka je u životnoj dobi od 10. do 49. godine života i u tom razdoblju psorijaza se javila u 78 bolesnika (83,9%). U žena se češće javila od 10. do 19. godine života (31%). Do 9. godine života psorijazu su dobila samo 4 bolesnika a od 50. dalje ukupno 11 bolesnika.

Porast javljanja psorijatičnog artritisa uočen je od 20. godina do 49. U tom životnom razdoblju oboljelo je ukupno 77% ispitanika. Žene su oboljele najviše u dobi od 30. do 49. godine (55%), muškarci od 20. do 49. godine (82,8%), a posebno u dobi od 40. do 49. godine života (37,9%).

Od 10. do 19. i od 50. do 60. godine oboljelo je samo 23% ispitanika.

RASPRAVA

U našem ispitivanju precipitirajućih faktora za psorijazu i artritis u psorijatičnom artritisu, ustanovili smo da su isti faktori prethodili kožnim i zglobnim promjenama, odnosno njihovoj egzacerbaciji. Kao što je izneseno u rezultatima bili su to stres, razne povrede, akutno oboljenje i trudnoća. O istim faktorima govore i drugi autori koji su se bavili istom problematikom. Wright i sur. 1979. (2) pratili su 227 bolesnika muškog i ženskog spola s psorijatičnim, reumatskim tegobama i upalnim artritisom. Između ostalih parametara obratili su pažnju i na precipirajuće faktore, i ustanovili, da se trauma rijetko javila kao precipirajući faktor (6% m - u skupini s infekcijom D i P zglobova i 4% m i 2% ž u skupini koja se nije razlikovala od R. A.), dok su psihološki faktori bili daleko češći. U 3% žena psorijaza se javila u toku trudnoće i u 5% nakon poroda. Također su uočili, da se u toku trudnoće intenzitet kožnih promjena smanjio u 15% žena a nakon trudnoće se pojačao u 10%. U naše dvije ispitanice psorijaza se javila u toku trudnoće i neposredno nakon poroda. Trauma je češće prethodila pojavi psorijaze od stresa. Pojavi zglobnih promjena prethodili su trauma, stres i akutno oboljenje, podjednako zastupljeni.

Wright, 1978. također ističe važnost stresa za inicijalnu ataku ali i egzacerbaciju psorijaze i navodi da raspon incidencije stresa iz kliničkih izvještaja varira od 10 do 90% (9). Osim stresa, kao faktore pogoršanja psorijaze, nabraja i traumatu, infekciju (streptokokna grla) i rjeđe različite efekte trudnoće i klime. O infekciji kao mogućem pokretaču psorijaze i psorijatičkog artritisa govore i neki drugi autori i najviše ističu važnost streptokokne infekcije a manje stafilokokne.

Važnost traume za egzacerbaciju u psorijatičnom artritisu ističe Ormerod i sur. 1984. (11), opisujući slučaj djeteta koje se ubolo na trn.

Yaffee, 1985. godine (12) iznosi slučaj starice u koje se 3 mjeseca nakon povrede u saobraćajnoj nesreći, na dlanovima i stopalima razvila psorijaza. U svojim razmišljanjima, on iznosi mogućnost, da fizička trauma pokreće "angiogenske faktore" koji dovode do promjene u epidermisu a koje rezultiraju psorijazom u odgovoru na navedeno pismo.

Faber i sur. 1986. godine (13) istakli su značaj vremenskog nastupa psorijatične erupcije prema emocionalnom stresu i značajne simetrije u tjelesnoj raspodjeli kožnih lezija. Vođeni tim kliničkim značajkama postavili su hipotezu o mogućoj ulozi neuropeptida, posebno substance P, u etiopatogenezi psorijaze.

U našem radu, stres, trauma, bolest i trudnoća ustanovljeni su precipitirajućim faktorima psorijaze i psorijatičnog artritisa u 11,8% ispitanika. Ovaj postotak se kreće unutar širokog raspona od 10-90% o kojem izvještavaju drugi autori. Da li taj postotak odgovara stvarnom učešću navedenih faktora, bolji odgovor bi mogla dati prospektivna studija na većem broju bolesnika. Također bi se moglo postaviti i pitanje u slučaju traume a i akutnog oboljenja s burnim simptomima, koliku ulogu u takvim slučajevima ima i stres, ili u posljednjem kolika je uloga infekta.

Scarpa i sur. 1984. godine (14) utvrdili su da se psorijaza homogeno javlja u različitim životnim dekadama, najčešće između 20. i 40. godine a artritis između 40. i 60. godine, najčešće u 6. dekadi. Wright i sur. 1979. godine (2) utvrdili su najveću učestalost pojave psorijaze u dobi od 16. do 20. i od 45. do 55. godine života.

U naših ispitanika psorijaza se podjednako javljala od 10. do 49. godine života, u žena češće od 10. do 19. godine života.

Porast javljanja psorijatičnog artritisa uočen je od 20. do 49. godine. Žene su najviše oboljevale u dobi od 30. do 49. godine života a muškarci od 20. do 49., posebno od 40. do 49. godine života. U naših ispitanika uočili smo razliku između spolova u učestalosti pojave psorijaze i artritisa u odnosu na životnu dob. U komparaciji s izvještajem Scarpe i sur., naši ispitanici oboljevali su znatno ranije i od psorijaze i od artritisa.

ZAKLJUČAK

1. Životnu dob od 10. do 49. godine treba smatrati rizičnim razdobljem za psorijazu, s napomenom da se u žena ističe razdoblje od 10. do 19. godine života.

2. Rizičnim razdobljem za psorijatični artritis treba smatrati dob od 20. do 49. godine života. Za žene je to razdoblje od 30. do 49. godine života a za muškarce od 20. do 49. godine, s naglaskom na razdoblje od 40. do 49. godine života.

3. Psihički stres, traume, bolest, trudnoća, porod u rizičnoj životnoj dobi, u genetski predisponiranih osoba, mogu djelovati kao precipitirajući faktori na pojavu psorijaze ili psorijatičnog artritisa ali mogu izazvati i njihovu egzacerbaciju.

LITERATURA

1. Kammer. G. M. et al.: Psoriatic arthritis: a clinical, immunologic and HLA study of 100 patients. *Semin Arthritis Rheum.* 9 (2):75-97. 1979.
2. Wright. V. et al.: Dermatological manifestations in psoriatic arthritis: a follow - up study. *Acta Derm Venereol (Stockh.)* 59 (3):235-40. 1979.
3. Jajić. I., Kaštelan. A., Brnobić. A., Kerhin-Brkljačić. K. V., Čečuk. Lj.: Antigeni glavnog sustava histokompatibilnosti (HLA) u psorijatičnom artritisu i psorijazi. *Lij. vjesn.* 99:279-284(5). 1977.
4. Espinoza. L. R. i sur.: Association between HLA - Bw38 and peripheral psoriatic arthritis. *Arth. Rheum.* 21:72-76. 1978.
5. Jajić. I.: psorijatični artritis. u: *Klinička reumatologija. Školska knjiga. Zagreb. 1981. str. 173-189.*
6. Jajić. I., Kaštelan. A., Brkljačić. Lj., Kerhin-Brkljačić. V., Čečuk. Lj.: Antigeni histokompatibilnosti u ankilozantnom spondilitisu i psorijatičnim artritisu. *Reumatizam.* 22:43. 1975.
7. Bennet. R. M.: Psoriatic arthritis. u knjizi McCarty D. J.: *Arthritis and Allied Conditions. Ninth Edition. Philadelphia. 1979. str. 642-655.*
8. Wright. V., Mool. J. M. H.: Psoriatic Arthritis. u knjizi: *Seronegative polyarthritis. North - Holland publishing company. Amsterdam-New York-Oxford. 1976. str. 169-233.*
9. *British Medical Journal.* No 1612:530. 1978.
10. Katz. W. A.: Psoriatic arthritis. u knjizi Katz. W. A.: *Rheumatic diseases. diagnosis and management. L. B. Lippincott Comp.. Philadelphia - Toronto. 1977. str. 540.*
11. Ormerod. A. D., White. M. I., Eastmond. C. J., Chesney. R. B.: Plant - thorn synovitis occurring in a child with psoriatic arthritis. *Br J Rheumatol* 1984; 23:296-297.
12. Yaffe. H. S.: Trauma and pustular psoriasis (letter). *J Am Acad Dermatol.* 1985. Dec: 13(6): 1005-7.
13. Faber. E. M. et al.: Stress, symmetry and psoriasis: Possible role of neuropeptides. *J Am Acad Dermatol* 14: 305-311. 1986.
14. Scarpa. R. et al.: Psoriatic arthritis in psoriatic patients. *Br J Rheum* 1984; 23:246-250.